

***Atti*, vol. XLI, Centro di Ricerche Storiche (2011.), 671 str.**

Najnoviji svezak znanstvenoga časopisa rovinjskoga Centra za povijesna istraživanja (*Centro di Ricerche Storiche*) sadrži radove podijeljene u dvije tematske cjeline: Rasprave (*Memorie*) i Izvori i dokumenti (*Fonti e documenti*). U cjelini Rasprave objavljeno je jedanaest, a u cjelini Izvori i dokumenti devet radova.

Prvi članak iz grupe Rasprava jest izvorni znanstveni članak Emmanuela Billie »Siti paleontologici a “Rinoceronte di Merck”, *Stephanorhinus kirchbergensis* (Jäger, 1839) (*Mammalia, Perissodactyla*), in Istria, Quarnero e Dalmazia« (str. 9 – 31). Autor u ovome radu daje osvrt na nalazišta paleontoloških ostataka pleistocenskog nosoroga *Stephanorhinus kirchbergensis* u Črnom Kalu kraj Kopra, Voloskom i na otocima Lošinju i Hvaru.

»La scoperta dei resti d’una strada romana tra Lavarigo e Gallesano« (33 – 48), stručni je rad iz pera Ivana Milotića. U njemu autor objašnjava kako jedan makadamski put između Loborike i Galizane sadrži ostatke rimske ceste. Uz analizu povijesno-geografskog konteksta okolnoga područja, Milotić je pokušao datirati cestu i objasniti njezinu moguću namjenu.

Tin Turković i Ivan Basić potpisuju izvorni znanstveni rad »Nuove conoscenze sulla *Liburnia Tarsaticensis* nel contesto dello studio delle fonti geografiche« (49 – 102) koji je nastao kao rezultat zalaganja da se pruži jedan cjelovit pregled kasnoantičke i ranosrednjovjekovne povijesti Tarsatike. Pri tome su autori u obzir uzeli sve dostupne povijesne izvore, uključujući i antičku kartu *Tabula Peutingeriana*.

Maurizio Levak autor je izvornoga znanstvenog rada »Cause e fini della colonizzazione slava dell’Istria in epoca franca alla fine dell’VIII secolo« (103 – 152), temeljenoga na pomnoj analizi isprave s Rižanskog sabora, skupa održanoga 804. godine kraj Kopra. Levakova je glavna teza da je u godinama neposredno prije saziva Sabora došlo do unutaristarske organizirane migracije slavenskoga stanovništva kojom je franački vojvoda Ivan nastojao oslabiti moć staroga istarskog veleposjedničkog sloja.

U izvornome znanstvenom radu »Il vescovo riformatore Pier Paolo Vergerio il Giovane (1498-1565) – La vita e l’opera« (153 – 169) Slaven Bertoša daje osvrt na život i djelovanje Petra Pavla Vergerija Mlađega, šesnaestostoljetnoga pravnika, diplomata i koparskoga biskupa te općenito jednoga od najznačajnijih predstavnika reformacije.

»L’iniziativa di restauro della chiesa matrice di Villanova al Quieto nel contesto socio-economico della seconda metà del secolo XVIII« (171 – 207) izvorni je znanstveni rad iz pera Marina Budicina u kojemu, nakon analize društveno-demografskoga konteksta druge polovice 18. st. u Novoj Vasi, predstavlja dokumentaciju iz Državnoga arhiva u Veneciji u svezi s inicijativom obnove lokalne župne crkve.

Rino Cigui u izvornome znanstvenome radu »Un progetto di Lazzaretto e porto contumaciale nell’Istria del primo Ottocento« (209 – 238) daje osvrt na rasprave koje su buknule između političkih i zdravstvenih autoriteta u Istri glede ideje o gradnji lazareta

nakon početka druge austrijske uprave 1813. godine. Autor je uz članak priložio sadržaje nekoliko izvornih dokumenata iz Državnoga arhiva u Trstu.

Egidio Ivetic potpisuje stručni rad »La Dalmazia nelle “Iskrice” del Tommaseo« (239 – 248). Ivetic daje osvrt na tematiku Dalmacije u djelu *Iskrice* talijanskoga književnika dalmatinskoga podrijetla Niccolóa Tommasea, rijetkoga primjera pisanja na slavenskome jeziku od strane jednoga talijanskog intelektualca.

Iz pera Denisa Visintina jest stručni rad »Contributo alla conoscenza delle misure adottate nei territori altoadriatici orientali per debellare l’oidio, la peronospora e la fillossera« (249 – 284) u kojemu autor pruža uvid u problematiku borbe protiv različitih bolesti vinove loze na istočnim sjevernojadranskim područjima u drugoj polovici 19. stoljeća.

U stručnome radu »*L’Istria Nobilissima* di Giuseppe Caprin. Retaggio del passato e patrimonio artistico-culturale della penisola istriana (parte I)« (285 – 314) Kristijan Knez piše o *L’Istria Nobilissima*, najpoznatijemu djelu tršćanskoga pisca i istraživača Giuseppea Caprina, objavljenome posthumno u dva sveska 1905. i 1907. godine. Djelo je prezentiralo sažetu istarsku povijest od ranoga srednjeg vijeka do 19. stoljeća te kulturnu baštinu Istre.

Izvorni znanstveni rad »Canto patriarchino di tradizione orale: percorsi di crisi e ultime sopravvivenze nella regione adriatica – orientale« (315 – 363), koji potpisuje David di Pauli Paulovich, obrazlaže postupno napuštanje patrijaršijskoga latinskog pjevanja na širem području istočnog Jadrana u posljednjih nekoliko stoljeća.

Prvi članak iz grupe Izvori i dokumenti potpisuje Gaetano Benčić, a naslov mu je »Sulla prima menzione di Umago, ovvero sull’isola S[...]omaia della *Tabula Peutingeriana*« (367 – 388). Autor se ne slaže s dosadašnjim poistovjećivanjem otoka S[...]omaia na antičkoj karti *Tabuli Peutingeriani* s lokalitetom Sipar, već predlaže njegovo povezivanje s današnjim Umagom, koji je nekad bio otok. Uz argumente u prilog toj tezi, priloženi su i satelitski snimci umaškoga kraja te nekoliko fotografija.

Stručni rad Tullija Vorana »Criminalità e giustizia nei registi del Volume Criminale del podestà di Albona Pier Antonio Bembo (1753-1756)« (389 – 416) donosi deset sudskih parnica koje je Pier Antonio Bembo, labinski podestat, skupio u razdoblju od 1753. do 1756. godine. Parnice pružaju jedinstven uvid u stanje kriminaliteta i rad pravde u mletačkome Labinu druge polovice 18. stoljeća.

Moreno Zagato u stručnome radu »Le avventure dell’Ostia: Processo a Domenico Zannona (1758-1767)« (417 – 430) donosi tijek svjetovne sudske parnice koja je vođena u Zadru i Veneciji protiv Domenica Zannone, optuženoga za bugohulnu upotrebu posvećene hostije. Godine 1757. taj je čovjek osuđen na doživotni zatvor, a autor ističe da njegovo suđenje ukazuje na strogost civilnih vlasti prema slučajevima koji su inače u prethodnome razdoblju bili u nadležnosti inkvizicije.

Giovanni Radossi napisao je izvorni znanstveni rad »Dodici lettere di Felice Glezer a Tomaso Luciani (1884-1893)« (431 – 476) u kojemu donosi pisma koja je istaknuti Puljanin, javni bilježnik Felice Glezer, poslao intelektualcu i povjesničaru Tomasu Lucianiju

u razdoblju od 1884. do 1893. godine. Pisma svjedoče o njihovu prijateljskom odnosu i slaganju oko političko-kulturnih pitanja.

U izvornome znanstvenom radu »Catture di squalo bianco (*Carcharodon Carcharias*, Linnaeus, 1758) nel Quarnero 1872-1909« (477 – 522) William Klinger donosi podatke o ulovima bijele psine u kvarnerskom akvatoriju u razdoblju od 1872. do 1909. godine. Naime, vlasti su vodile računa o tim slučajevima, s obzirom da su obećale nagrađivati takve ulove. U spomenutome razdoblju uhvaćena su 33 primjerka ovoga opasnog morskog psa.

Claudio Pericin potpisuje stručni rad »Catene, guinzagli, musoliere, scorticatori, tasse e multe: precauzioni contro la minaccia della rabbia canina nel Litorale austriaco tra '800 e '900« (539 – 570) u kojemu uz prilog dokumenata iz državnih arhiva u Pazinu i Trstu opisuje borbu protiv bjesnoće pasa u Austrijskome primorju od 1828. do 1923. godine.

U stručnome radu »Tre stemmi lapidei in bassorilievo nella fortezza *Nehaj* a Segna« (581 – 592) Enver Ljubović donosi tri grba uklesana unutar senjske tvrđave *Nehaj* u 16. stoljeću. Prvi je grb senjskoga kapetana Ivana Lenkovića (? – 1569.), drugi habsburških nadvojvoda Štajerske – u čast kralja Ferdinanda I., a treći senjskoga kapetana Herberta VIII. Auersperga Turjaškog (1527. – 1575.).

Marino Bonifacio napisao je izvorni znanstveni rad »Origini storiche di quindici casati istriani e dei loro rami slavizzati e italianizzati« (593 – 624) u kojemu razmatra petnaest istarskih prezimena i obiteljskih loza, porodičnih grana koje su nastale bilo talijanizacijom, bilo kroatizacijom tih prezimena. Bonifacio je proučio sljedeća prezimena: Agolanti, Altin, Aquilante, Bertossa/Bertoša, Brajuha, Bravar, Brazzan/Bracanović, Calisto/Čalić, Carvin, Cavo, Drndić/Drandi, Gorella, Lunardis, Rosignoli i Tromba.

U stručnome radu »Voci veneto-italiane nella parlata della città di Lesina. Soprannomi, detti e proverbi« (625 – 671) Ferruccio Delise donosi 1915 riječi, 101 nadimak i 39 izreka na talijanskome venetskom dijalektu, preživjelih na otoku Hvaru. Prema mišljenju autora, riječ je o »živim svjedocima« opstanka kulturne baštine Mletačke Republike na tome otoku.

I ovaj svezak časopisa *Atti* potvrđuje dugogodišnju znanstvenu profesionalnost radovima koje objavljuje, ali i oduševljava doista širokim rasponom tema na kojima su njegovi suradnici ovoga puta radili.

David Orlović